

Świadek koronny jako instrument zwalczania przestępczości zorganizowanej¹

Streszczenie

W artykule zaprezentowano zarówno teoretyczne, jak i praktyczne aspekty instytucji świadka koronnego w jej formie karnoprocesowej. Autor m.in. nawiązuje do dyskusji poprzedzającej nowelizację ustawy o świadku koronnym, w której eksponowane były zarówno zalety, jak i wady zawartych w niej unormowań, sygnalizuje zasadnicze rozwiązania nowej regulacji, jak również prezentuje wyniki badań kryminologicznych, dotyczące efektywności funkcjonowania omawianej instytucji. Oceniając dotychczasowe efekty stosowania instytucji świadka koronnego w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej, autor konkluduje, że czarne scenariusze prezentowane przez przeciwników tej regulacji nie znalazły przełożenia na rzeczywistość, przedstawiciele zaś organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości (policjanci, prokuratorzy i sędziowie) jednoznacznie podkreślają jej zalety.

I. Uwagi ogólne

Zagrożenie społeczeństwa przez przestępczość zorganizowaną i narastający – za sprawą środków masowego przekazu – lęk przed przestępczością, bardzo silnie eksponowany przez wielu polityków, skłoniły w poprzednim dziesięcioleciu ustawodawcę do wypracowania w polskim prawie szerokiej gamy dowodów niekonwencjonalnych, w tym w szczególności świadka koronnego². Poza sporem bowiem pozostawał fakt, iż w okresie tym,

---

¹ Niniejsze opracowanie stanowi znacznie rozszerzoną i częściowo zmienioną polską wersję artykułu autora pt. „Das polnische Kronzeugegesetz in Theorie und Praxis“, opublikowanego w pracy zbiorowej: *Vergleichende Strafrechtswissenschaft. Frankfurter Festschrift für Andrzej J. Szwarc zum 70. Geburtstag*, Herausgegeben von J. C. Joerden, U. Scheffler, A. Sinn und G. Wolf, Duncker & Humblot, Berlin 2009.

² Zob. S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2003, s. 396 i nast.; W. Jasiński, D. Potakowski, *Świadek koronny – nowy instrument w walce z przestępczością zorganizowaną*, *Monitor Prawniczy* 1998, nr 7, s. 254 i nast.; E. Kowalewska-Borys, *Świadek koronny w ujęciu dogmatycznym*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2004. Na temat modelowych rozwiązań w innych ustawodawstwach – zob. zwłaszcza T. Tomaszewski, *Świadek koronny w świetle rozwiązań amerykańskich*.

a szczególnie w pierwszej połowie lat 90. ubiegłego wieku występował ewidentny niedostatek środków prawnych, które umożliwiałyby skuteczne wykrywanie przestępstw zorganizowanych, co stwarzało klimat destabilizacji i braku poczucia bezpieczeństwa.

Instytucję świadka koronnego wprowadzono do polskiego ustawodawstwa karnego zarówno w formie karnomaterialnej (rozwiązania przewidziane w przepisach art. 60 § 3 i 60 § 4 obowiązującego k.k.³, określane mianem tzw. małego świadka koronnego), jak i w formie karnoprocesowej, którą przewiduje ustawa o świadku koronnym. Ustawa ta została uchwalona 25 czerwca 1997 r.⁴ jako ustawa czasowa, a rozpoczęła obowiązywać od

---

kańskich, Państwo i Prawo 1995, nr 10–11; W. Smardzewski, Kilka uwag o włoskiej przestępczości zorganizowanej i roli „pentito” w jej zwalczaniu, Prokuratura i Prawo 1995, nr 1; E. Kowalewska, Wybrane problemy świadka koronnego ze szczególnym uwzględnieniem rozwiązań niemieckich, Przegląd Policyjny 1997, nr 3; A. Lach, Kształtowanie się instytucji świadka koronnego w prawie angielskim, Czasopismo Prawno-Historyczne 2001, nr 2; J. K. Paśkiewicz, Instytucja świadka koronnego w ustawodawstwie amerykańskim, włoskim i niemieckim, Wydawnictwo „Dom Organizatora”, Toruń 2006; J. Brylak, Zagadnienie oceny wiarygodności zeznań świadka koronnego w aspekcie włoskiego systemu prawa karnego procesowego, Prokuratura i Prawo 2007, nr 10.

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., Dz. U. z 1997 r., Nr 88 z późn. zm. Art. 60 § 3. Sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet może warunkowo zawiesić jej wykonanie w stosunku do sprawcy współdziałającego z innymi osobami w popełnieniu przestępstwa, jeżeli ujawni on wobec organu powołanego do ścigania przestępstw informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz istotne okoliczności jego popełnienia. § 4. Na wniosek prokuratora sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet warunkowo zawiesić jej wykonanie w stosunku do sprawcy przestępstwa, który, niezależnie od wyjaśnień złożonych w swojej sprawie, ujawnił przed organem ścigania i przedstawił istotne okoliczności, nieznane dotychczas temu organowi, przestępstwa zagrożonego karą powyżej 5 lat pozbawienia wolności. Zob. też E. W. Pływaczewski, Rechtliche Regelungen des neuen StGB bezüglich der modernen Erscheinungsformen der Tatbeteiligung mehrerer wie auch krimineller Aktivitäten von Organisationen, (in:) A. Eser, K. Yamanaoka (Hrsg.), Einflüsse deutschen Strafrechts auf Polen und Japan. Zweites Deutsch-Polnisch-Japanisches Strafrechtskolloquium 1999 in Osaka, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden–Baden 2001.

⁴ Dz. U. z 1997 r., Nr 114, poz. 738. Szerzej na temat rozwiązań prawnych zawartych w tej ustawie oraz pierwszego projektu ustawy o świadku koronnym – zob. S. Waltoś, Spór o świadka koronnego w Polsce, (w:) H. J. Hirsch, P. Hofmański, E. W. Pływaczewski, C. Roxin (red.), Prawo karne i proces karny wobec nowych form i technik przestępczości, Wydawnictwo Temida 2, Białystok 1997, s. 429 i nast.; B. Kurzepa, Świadek koronny – geneza instytucji – komentarz do ustawy, Wydawnictwo TNOiK, Toruń 2005; T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego wraz z komentarzem do ustawy o świadku koronnym, wyd. III rozszerzone i uzupełnione, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2003; A. Gaberle, Dowody w sądowym procesie karnym. Teoria i praktyka, wyd. 2, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 185 i nast. Warto przypomnieć, iż w pracach Podkomisji Parlamentarnej ds. przygotowania projektu ustawy o świadku koronnym, która prowadziła swoje prace w latach 1995–1997, środowisko karnistyczne reprezentowali Profesorowie: Andrzej Gaberle (Uniwersytet Jagielloński), Stanisław Waltoś (Uniwersytet Jagielloński) i Emil W. Pływaczewski (Uniwersytet w Białymstoku).

1 września 1998 r. Zgodnie z nowelą z dnia 6 grudnia 2000 r.⁵ końcowy termin obowiązywania tego aktu prawnego został określony na dzień 1 września 2006 roku⁶. Ze względu na podkreślaną wielokrotnie skuteczność stosowania ustawy o świadku koronnym w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej oraz wynikłymi w trakcie jej stosowania problemami konieczne stało się podjęcie prac nad zmianami w jej treści, z założeniem, iż w nowej regulacji ustawa straci swój czasowy charakter i na stałe wejdzie do karnoprawnego systemu zwalczania przestępczości zorganizowanej.

Przygotowanie zmian w obowiązujących przepisach regulujących instytucję świadka koronnego stało się między innymi celem prac interdyscyplinarnego zespołu funkcjonującego w ramach zamawianego projektu badawczego pt. „Rozwiązania prawne i organizacyjno-techniczne w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej oraz terroryzmu ze szczególnym uwzględnieniem problematyki dowodów procesowych i świadka koronnego”⁷. Projekt ten – kierowany przez piszącego te słowa i koordynowany przez dr. Z. Rau – obejmował zakrojone na szeroką skalę badania dotyczące w szczególności problematyki przestępczości zorganizowanej, terroryzmu oraz instytucji świadka koronnego. Zasadniczo badania były prowadzone w ramach wyodrębnionych czterech zespołów problemowych:

- 1) do spraw problematyki świadka koronnego oraz dowodów procesowych w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej;
- 2) do spraw problematyki terroryzmu i prania brudnych pieniędzy;
- 3) do spraw zagadnień korupcji, w tym w szczególności korupcji będącej udziałem zorganizowanych struktur przestępczych, oraz
- 4) do spraw problematyki penitencjarnej w kontekście przestępczości zorganizowanej.

W realizacji tego projektu, usytuowanego na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, uczestniczyły także inne ośrodki akademickie (m.in. Uniwersytet Gdański i Uniwersytet Łódzki) oraz liczne grono urzędów i instytucji funkcjonujących w systemie ścigania i wymiaru sprawiedliwości (Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Centralne Biuro Śledcze Komendy Głównej Policji, Komenda Wojewódzka Policji w Poznaniu, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Centralny Zarząd Służby Więziennej, Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Białymstoku, Prokuratury Apelacyjne w Poznaniu, Gdańsku i Białymstoku, Sąd Apelacyjny i Okręgowy w Poznaniu, Sąd Okręgowy w Łodzi, Prokuratura Rejonowa w Szczytnie, Sąd Apelacyjny w Białymstoku oraz Sąd Najwyższy). W swej ostatecznej fazie projekt skupiał ponad 120 uczestników (początkowo było ich około 40). Byli to pracow-

---

⁵ Dz. U. z dnia 24 stycznia 2001 r., Nr 5, poz. 40.

⁶ Zob. B. Kurzępa, Świadek koronny – Co dalej z ustawą, Prokuratura i Prawo 2006, nr 5, s. 82 i nast.

⁷ Projekt nr PBZ–MIN–004/TOO/2002. Badania zaprogramowane były do końca grudnia 2006 r.

nicy naukowo-dydaktyczni oraz wysoko wykwalifikowani praktycy organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, reprezentujący wymienione wyżej urzędy i instytucje, którzy na co dzień zajmują się zwalczaniem przestępczości zorganizowanej i terroryzmu: głównie policjanci, funkcjonariusze służby więziennej, prokuratorzy oraz sędziowie. W projekcie tym została stworzona pewna nowa w tym zakresie jakość, która może potwierdzać pewną ogólną, niepisaną regułę, że praktyka bez teorii jest ślepa, a teoria bez praktyki bezcelowa.

Zespół ds. problematyki świadka koronnego oraz dowodów procesowych w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej współpracował z dwoma innymi gremiami prowadzącymi własne prace w tym zakresie, tj. z Zarządem III Centralnego Śledczego Komendy Głównej Policji oraz Zespołem prokuratorów powołanym Zarządzeniem Zastępcy Prokuratora Generalnego z dnia 24 czerwca 2004 r. Prokuratorzy powołani do tego Zespołu aktywnie uczestniczyli także – w różnej formie i skali osobistego zaangażowania – w pracach pozostałych gremiów. Taka współpraca i będące jej następstwem przenikanie racji i argumentów pozwoliły, z jednej strony, na wypracowanie konsensusu co do niezbędnych kierunków zmian ustawy o świadku koronnym, z drugiej zaś na wyartykułowanie rozbieżności w postrzeganiu rozwiązań szczegółowych.

Projektowanie rozwiązań w zakresie nowelizacji wspomnianej ustawy odbywało się na organizowanych cyklicznie zamkniętych spotkaniach z udziałem osób zajmujących się zawodowo tą tematyką, tj. przedstawiciele policji, prokuratury, sądownictwa i nauki, na których prezentowane były także wyniki badań spraw karnych z udziałem świadka koronnego. Warto bowiem podkreślić, iż podczas realizacji projektu, dzięki specjalnie przygotowanemu elektronicznemu stanowisku archiwizacji akt⁸, poddano szczegółowej analizie kilka tysięcy tomów akt spraw karnych przeciwko członkom zorganizowanych grup przestępczych we wszystkich fazach postępowania karnego: pracy operacyjnej, postępowania przygotowawczego oraz sądowego, jak również wykonania orzeczonych kar (w szczególności pozbawienia wolności)⁹. Dzięki temu możliwe było skonfrontowanie wyników tych badań z oceną praktyków, co pozwoliło na diagnozę istniejących oraz ocenę proponowanych rozwiązań prawnych służących zwalczaniu tych zjawisk¹⁰. Szcze-

⁸ Zob. J. Szymaniak, R. Kuczek, Wsparcie informatyczne projektu na przykładzie programu archiwizacji akt oraz programu analizy ankiet, (w:) E. W. Pływaczewski (red.), *Przestępczość zorganizowana, świadek koronny, terroryzm – w ujęciu praktycznym*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2005, s. 625 i nast.

⁹ Zob. zwłaszcza E. W. Pływaczewski, G. B. Szczygieł, Zachowania korupcyjne osadzonych (wstępne wyniki badań), *Archiwum Kryminologii* 2007, t. XXVIII 2005–2006, s. 299 i nast.

¹⁰ Szczegółowo opisał je Z. Rau, *Instytucja świadka koronnego w świetle wyników przeprowadzonych badań*, (w:) E. W. Pływaczewski (red.), *Przestępczość zorganizowana, świadek koronny, terroryzm...*, s. 559 i nast.

gólny zaś nacisk położono na efektywne wykorzystanie w procesie karnym instytucji świadka koronnego oraz zagadnienia implementacji materiału uzyskanego w trakcie czynności operacyjnych do procesu karnego¹¹.

Jednym z najważniejszych tematów dyskusji w okresie poprzedzającym nowelizację ustawy świadka koronnym były kwestie dowodowe, w szczególności wartość dowodowa instytucji świadka koronnego. Przede wszystkim zwracano uwagę na fakt, iż dowód z zeznań świadka koronnego ma charakter szczególny. Oznacza to, iż ocena wiarygodności zeznań świadka koronnego nie może być oparta na innych kryteriach niż ocena konkretnego innego świadka, który nie jest uczestnikiem przestępstwa. Przeciwnie, kryteria takiej weryfikacji powinny być bardziej zastrzone z racji splotu interesów procesowych i pozaprocessowych świadka koronnego¹².

Z dotychczasowych doświadczeń związanych ze stosowaniem przepisów ustawy świadka koronnym wynikało też, że przy ocenie zeznań tego świadka należy kierować się większym krytycyzmem. Jak trafnie podkreślali przedstawiciele Centralnego Biura Śledczego, „prowadzący postępowanie winien cały czas pamiętać, że wyjaśnienia składa przestępca, którego podstawowym celem jest uzyskanie bezkarności za popełnione czyny oraz zapewnienie sobie ochrony. Przedstawia on przebieg czynów w sposób najdogodniejszy dla siebie. Może również prowadzić sobie tylko znaną grę”¹³. Doskonałą ilustracją tego rodzaju taktyki może być głośna na Śląsku sprawa świadka koronnego Macieja G. ps. „Gruby”, który pomawiając wiele – także nieznanych mu wcześniej – osób z ręcznie manipulował prokuratorem, a jednocześnie uczynił z instytucji świadka koronnego dochodowe przedsięwzięcie. Ostatecznie zatrzymano go na gorącym uczynku, kiedy przejmował haracz za zmianę zeznań obciążających pomówione wcześniej osoby¹⁴. Dlatego też prowadzący postępowanie powinien przez cały czas pamiętać, że wyjaśnienia składa przestępca, którego podstawowym celem jest uzyskanie bezkarności za popełnione czyny oraz zapewnienie sobie ochrony, stąd nie należy bezkrytycznie podchodzić do jego wyjaśnień”.

Jednocześnie zarówno zdecydowana większość naukowców, jak i praktyków wyrażała opinię, że same zasady weryfikacji tych zeznań muszą być

---

¹¹ Szeroko na ten temat zob. T. Grzegorzczak, Wykorzystywanie i przekształcanie materiałów operacyjnych w materiał dowodowy w postępowaniu karnym, (w:) E. W. Pływaczewski (red.), *Przestępczość zorganizowana, świadek koronny, terroryzm...*, s. 221 i nast.

¹² Zob. zwłaszcza A. Gaberle, *Dowody w sądowym procesie karnym*, Warszawa 1997, s. 162 i nast.; S. Owczarski, *Świadek koronny – uwagi krytyczne*, *Przegląd Sądowy* 1993, nr 11–12, s. 95.

¹³ M.in. R. Piechura, *Wokół problematyki materiału dowodowego w postępowaniu ze świadkiem koronnym*, (w:) E. W. Pływaczewski (red.), *Przestępczość zorganizowana, świadek koronny, terroryzm...*, s. 503.

¹⁴ Bliżej zob. P. Pytlakowski, *Argumenty koronne*, *Polityka* 2006, nr 14 (2549), s. 36 i nast.

takie same, jak w odniesieniu do innych tego rodzaju dowodów. Jako pretekst do powyższych rozważań posłużyły polemiki medialne oraz dyskusje naukowe, w których podnoszono, iż oparcie aktu oskarżenia, a następnie całego postępowania jedynie na dowodzie w postaci zeznań świadka koronnego to za mało. W tym względzie powoływano się m.in. na tradycję procesu kontynentalnego, wyrażającą się w paremii *unus testis – nullus testis est* („jeden świadek to żaden świadek”)¹⁵. Trzeba zatem dokonać wszechstronnej procesowej weryfikacji dowodu z zeznań świadka koronnego i w miarę możliwości potwierdzić innymi dowodami, tak aby sprawca przestępstwa został wykryty i pociągnięty do odpowiedzialności karnej, a osoba niewinna jej nie poniosła¹⁶.

Wypada także przypomnieć, iż okres w którym wypracowywane były nowe rozwiązania w przedmiotowym zakresie był również znamieny różnego rodzaju atakami na instytucję świadka koronnego, znajdującymi swój wyraz w tendencyjnych relacjach medialnych. Jak wskazywał w 2004 r. P. Pytlakowski, „obalenie tego narzędzia prawnego leży w interesie świata przestępczego i reprezentujących ich adwokatów. Wiedza świadków koronnych jest dla nich groźna. Nawet ta, która nie zostanie przedstawiona w formie dowodowej podczas procesów sądowych, pozostanie przecież w głowach policjantów i prokuratorów”¹⁷. Wypowiedź tę – w odniesieniu do dyskusji w tym względzie – niejako uzupełnia, uczestniczący w pracach nad nową regulacją świadka koronnego, sędzia G. Wasiński, który trafnie zauważa, iż „za częścią tzw. głosów doktryny kryją się określone grupy interesów, którym bardzo zależy na pozbawieniu organów ścigania możliwości, które stwarza instytucja świadka koronnego”¹⁸.

Głównym efektem prac ww. Zespołu ds. problematyki świadka koronnego oraz dowodów procesowych w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej było uchwalenie w dniu 22 lipca 2006 r. ustawy o zmianie ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych¹⁹. Tym samym ustawodawca ostatecznie przesądził o bezterminowym przedłużeniu obowiązywania zmienionej ustawy o świadku koronnym²⁰.

¹⁵ Z. R a u, *Przestępczość zorganizowana w Polsce i jej zwalczanie*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2002, s. 199 i nast.

¹⁶ Zob. K. C e s a r z, *Dowód z zeznań świadka koronnego na tle prawa do sądu*, Przegląd Sądowy 2004, nr 4, s. 65.

¹⁷ P. P y t l a k o w s k i, *Świat według świadka*, „Polityka” z dnia 21 sierpnia 2004 r., nr 34 (2466), s. 27.

¹⁸ G. W a s i Ń s k i, *Wybrane aspekty specyfiki przewodu sądowego z udziałem świadka koronnego*, (w:) E. W. P ł y w a c z e w s k i (red.), *Przestępczość zorganizowana, świadek koronny, terroryzm...*, s. 705.

¹⁹ Dz. U. z dnia 22 sierpnia 2006 r., Nr 149, poz. 1078.

²⁰ Tekst jedn. Dz. U. z 2007 r., Nr 36, poz. 232; powoływana dalej jako „ustawa o świadku koronnym” albo „u.ś.k.”.

II. Zakres stosowania przepisów ustawy świadku koronnym

Na początku należy podkreślić, iż ustawa o świadku koronnym w jej znowelizowanym kształcie ma służyć z jednej strony zapewnieniu większego poszanowania prawa i konsekwencji w stosunku do osoby samego świadka koronnego, z drugiej zaś jej rozwiązania powinny podnieść rzeczywistą skuteczność i efektywność procesową podczas wykorzystywania tego tak szczególnego instrumentu procesowego.

W obecnym brzmieniu ustawy o świadku koronnym (art. 1) jej przepisy stosuje się w sprawach:

1. o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe popełnione w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego (ust. 1), jak również – zgodnie z ust. 2 – w sprawach:
  2. o przestępstwo określone w art. 228 § 1 i 3–6 k.k. (sprzedajność pełniącego funkcję publiczną), w tym związane z:
    - przyjęciem korzyści za zachowanie stanowiące naruszenie przepisów prawa,
    - uzależnieniem wykonania czynności służbowej od otrzymania korzyści majątkowej lub osobistej albo żądania tej korzyści,
    - przyjęciem korzyści majątkowej znacznej wartości lub jej obietnicy,
    - przyjęciem korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy, żądania takiej korzyści albo uzależnienia wykonania czynności służbowej od jej otrzymania, w związku z pełnieniem funkcji publicznej w państwie obcym lub w organizacji międzynarodowej;
  3. o przestępstwo określone w art. 229 § 1 i 3–5 (przekupstwo); w tym:
    - działanie w celu skłonienia osoby pełniącej funkcję publiczną do naruszenia przepisów prawa albo obiecanie takiej osobie korzyści majątkowej lub osobistej za naruszenie przepisów prawa,
    - udzielenie lub obiecanie osobie pełniącej funkcję publiczną korzyści majątkowej znacznej wartości, w związku z pełnieniem tej funkcji,
    - udzielenie lub obiecanie udzielenia korzyści majątkowej lub osobistej osobie pełniącej funkcję w państwie obcym lub organizacji międzynarodowej, w związku z pełnieniem tej funkcji;
  4. o przestępstwo określone w art. 230 § 1 k.k. (płatna protekcja bierna);
  5. o przestępstwo określone w art. 230a § 1 k.k. (płatna protekcja czynna);
  6. o przestępstwo określone w art. 231 § 1 i 2 k.k. (nadużycie uprawnień przez funkcjonariusza publicznego, w tym także w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej);
  7. o przestępstwo określone w art. 250a § 1 i 2 k.k. (bierne i czynne łapownictwo wyborcze);

8. o przestępstwo określone w art. 258 k.k. (udział w zorganizowanej grupie lub związku przestępczym);
9. o przestępstwo określone w art. 296a § 1, 2 i 4 k.k. (czynne i bierne łapownictwo związane z wykonywaniem działalności gospodarczej);
10. o przestępstwo określone w art. 296b § 1 i 2 k.k. (czynne i bierne łapownictwo przy organizacji zawodów sportowych).

Przedstawione wyżej ujęcie różni się tym od poprzedniej regulacji, że dotychczasowy zamknięty katalog przestępstw w postępowaniach, w których możliwe jest wykorzystywanie dowodu z zeznań świadka koronnego, zastąpiony został katalogiem otwartym. Wskazany został bowiem tylko jeden wyznacznik dopuszczalności stosowania tego dowodu – polegający na popełnieniu przestępstwa lub przestępstwa skarbowego w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnienie przestępstwa²¹. Jest to najważniejsza modyfikacja o szczególnym znaczeniu dla stosowania tej instytucji w praktyce. Pozostawiono natomiast art. 1 ust. 2 poprzedniej regulacji jako podstawę do stosowania instytucji świadka koronnego w sprawach o przestępstwa korupcyjne, z jej jednoczesnym uzupełnieniem o wprowadzone do kodeksu karnego nowe typy tego rodzaju przestępstw w sektorze gospodarki i profesjonalnych zawodów sportowych. Najdobitniejszym tego przykładem są ujawnione w ostatnich latach zjawiska tzw. „ustawiania” meczów piłkarskich, czy innych popularnych imprez sportowych przez przekupstwa sędziów i zawodników. Tego rodzaju zdarzenia szczególnie bulwersowały opinię publiczną. Niemniej groźne są tzw. przestępstwa menadżerskie. Omawiany zapis pozwala także na wykorzystanie dowodu z zeznań świadka koronnego w sprawach o wszystkie przestępstwa mające charakter terrorystyczny, popełnione przez zorganizowane grupy przestępcze.

Wyrażanie obaw, iż nowe ujęcie przepisu art. 1 ust. 1 spowoduje nadużywanie instytucji świadka koronnego, nie wydaje się zasadne. Przyjęty bowiem system kontroli wniosku w tym przedmiocie przez prokuratora nadzrędnego i pozostawienie decyzji w przedmiocie dopuszczenia dowodu w gestii niezależnego sądu pozwala na skuteczne eliminowanie wniosków niezasadnych.

III. Definicja i zasady przyznawania statusu świadka koronnego

Definicję świadka koronnego określa art. 2 ustawy o świadku koronnym. Zgodnie zawartym tam zapisem „świadkiem koronnym jest podejrzany, który

²¹ Na potrzebę rozszerzenia przywileju bezkarności świadka koronnego także o inne przestępstwa popełnione w ramach zorganizowanej grupy przestępczej lub związku przestępczego wskazywała m.in. A. Michałska-Warias, *Przestępczość zorganizowana i prawnokarne formy jej przeciwdziałania*, Oficyna Wydawnicza Verba, Lublin 2006, s. 376.

został dopuszczony do składania zeznań w charakterze świadka na zasadach i w trybie określonym niniejszą ustawą”. Dla doprecyzowania tej definicji konieczne jest nawiązanie do treści przepisów art. 3, 4 i 9 u.ś.k.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 i 2 u.ś.k. status świadka koronnego może uzyskać podejrzany, który:

1. do chwili wniesienia do sądu aktu oskarżenia w swoich wyjaśnieniach przekazał organowi prowadzącemu postępowanie informacje, które mogą przyczynić się do ujawnienia okoliczności przestępstwa, wykrycia pozostałych sprawców, ujawnienia dalszych przestępstw lub zapobieżenia im,
2. ujawnił majątek swój oraz znany mu majątek innych sprawców przestępstwa lub przestępstwa skarbowego określonego w art. 1 ustawy;
3. zobowiązał się do złożenia przed sądem wyczerpujących zeznań dotyczących osób uczestniczących w przestępstwie lub przestępstwie skarbowym oraz pozostałych okoliczności dotyczących popełnienia przestępstwa lub przestępstwa skarbowego określonych w art. 3 ust. 1 pkt 1 lit. a u.ś.k.

Przyznanie statusu świadka koronnego można uzależnić także od zobowiązania się podejrzanego do zwrotu korzyści majątkowej odniesionej z przestępstwa lub przestępstwa skarbowego oraz naprawienia szkody nimi wyrządzonej (art. 3 ust. 2 u.ś.k.).

Powyższe rozwiązania realizują funkcję kompensacyjną prawa karnego, a ponadto ułatwiają faktyczną identyfikację majątkowych składników stanu posiadania sprawcy. Pokrzywdzonym zaś zapisy te mogą istotnie ułatwić dochodzenie materialnych roszczeń wobec sprawców popełnianych na ich szkodę przestępstw, w tym także wobec świadków koronnych.

Ustawa zawiera także wyłączenie osób, które nie mogą uzyskać statusu świadka koronnego. Zgodnie z przepisem art. 4 ustawy o świadku koronnym dotyczy to podejrzanego, który w związku z przestępstwem lub przestępstwem skarbowym określonym w art. 1:

- 1) usiłował popełnić albo popełnił zbrodnię zabójstwa lub współdziałał w popełnieniu takiej zbrodni,
- 2) nakłaniał inną osobę do popełnienia czynu zabronionego określonego w art. 1, w celu skierowania przeciwko niej postępowania karnego,
- 3) kierował zorganizowaną grupą albo związkiem mającym na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego.

W odniesieniu do pkt. 3 należałoby zaznaczyć, iż zrezygnowano tu z pierwotnego zapisu, że przepisów ustawy o świadku koronnym nie stosuje się do podejrzanego, który zakładał zorganizowaną grupę przestępczą. Zmiana ta ma na celu rozszerzenie możliwości stosowania ustawy na podejrzanych, którzy wprawdzie zorganizowaną grupę zakładali, ale w chwili ewentualnego stosowania ustawy faktycznie nią nie kierują. Niejednokrotnie bowiem – zwłaszcza przy eliminacji lidera – grupa przestępcza działa dalej

pod przewodnictwem innej osoby. Ponadto z praktycznego punktu widzenia bardzo trudno jest jednoznacznie określić, kto imiennie założył zorganizowaną grupę przestępczą.

W związku z powyższymi warunkami w praktyce działalności grup przestępczych nie jest wykluczone celowe „wiązanie” członków grupy we współudział w zabójstwie. Zabezpiecza to strukturę przestępczą przed ewentualnym przystąpieniem takiego członka grupy do programu ochrony świadka koronnego. Problem ten wielokrotnie podnosili funkcjonariusze Centralnego Biura Śledczego w czasie spotkań poświęconych opracowaniu projektu nowelizacji omawianej ustawy.

Postanowienie o dopuszczeniu dowodu z zeznań świadka koronnego wydaje sąd okręgowy właściwy dla miejsca prowadzenia postępowania przygotowawczego na wniosek prokuratora prowadzącego lub nadzorującego postępowanie przygotowawcze, złożony po uzyskaniu zgody Prokuratora Krajowego (art. 5 ust. 1 u.ś.k.). Biorąc pod uwagę zawilość spraw związanych ze świadkiem koronnym, problemy organizacyjne występujące przy ich rozpatrywaniu, jak również zapewnienie bezpieczeństwa wszystkich uczestników procesu wskazywany wyżej Zespół ds. problematyki świadka koronnego oraz dowodów procesowych w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej optował za zmianą dotychczasowej regulacji, stąd zwrot „sąd właściwy do rozpoznania sprawy” zastąpiony został zapisem „sąd okręgowy właściwy dla miejsca prowadzenia przygotowawczego”, co eliminuje ewentualne spory kompetencyjne, zapewnia jasność i przejrzystość zapisu ustawy oraz podnosi rangę procedury nadania statusu świadka koronnego, która pozostawać będzie w gestii instancji sądowej o większym doświadczeniu orzeczniczym.

Podejrzany, któremu przyznano status świadka koronnego, nie podlega – zgodnie z art. 9 ust. 1 u.ś.k. – karze za przestępstwa lub przestępstwa skarbowe określone w art. 1 ustawy, w których uczestniczył i które jako świadek koronny ujawnił w trybie przewidzianym ustawą. Należałoby w związku z tym przyjąć, iż immunitet bezkarności świadka koronnego obejmuje wyłącznie przestępstwa wymienione w art. 1 omawianej ustawy. Za popełnienie innych przestępstw, pozostających poza zakresem tego unormowania, świadek koronny powinien odpowiadać na zasadach ogólnych²².

Postanowienie o umorzeniu postępowania w sprawie przestępstw lub przestępstw skarbowych określonych w art. 1 ustawy, w których sprawca uczestniczył i które jako świadek koronny ujawnił w trybie przewidzianym ustawą, podejmuje prokurator w ciągu 14 dni od uprawomocnienia się orze-

²² Zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 21 grudnia 1999 r., sygn. I KZP 44/99, OSNKW 2000, nr 1–2, poz. 2. Aprobującą w tej kwestii wypowiedziała się K. T a r k o w s k a, Głosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 21 grudnia 1999 r., sygn. I KZP 44/99, Prokuratura i Prawo 2000, nr 6, s. 104 i nast.

czenia kończącego postępowanie przeciwko tym sprawcom, których udział w przestępstwie świadek koronny ujawnił oraz przeciwko którym zeznawał (art. 9 ust. 2 u.ś.k.). Do tego czasu postępowanie w sprawie, w której świadek koronny występuje jako podejrzany, jest zawieszono. Przypomnijmy, że poprzednie ujęcie art. 9 uprawniało prokuratora do umorzenia postępowania dopiero w momencie uzyskania wyroków skazujących wobec wszystkich sprawców przestępstwa, niezależnie od tego, czy świadek koronny miał wiedzę na temat ich udziału w przestępstwie, czy też tej wiedzy nie miał.

Nie ulega wątpliwości, iż zbyt długie oczekiwanie na postanowienie prokuratora umarzające postępowanie przeciwko świadkowi koronnemu nie jest pożądane zarówno z uwagi na interes wymiaru sprawiedliwości, jak i samego świadka koronnego, który w możliwie najkrótszym czasie powinien uzyskać stabilizację procesową. Postępowanie może zostać podjęte, gdy zajdą okoliczności zawarte w art. 10 ustawy o świadku koronnym. W praktyce oznacza to uchylene statusu świadka koronnego.

IV. Uchylene statusu świadka koronnego. Wznowienie postępowania

Uchylene statusu świadka koronnego może mieć charakter obligatoryjny lub fakultatywny. Zgodnie z art. 10 pkt 1 u.ś.k. postępowanie wobec świadka koronnego podejmuje się obligatoryjnie, gdy świadek ten w toku postępowania:

- 1) zeznał nieprawdę lub zataił prawdę co do istotnych okoliczności sprawy albo odmówił zeznań przed sądem,
- 2) popełnił nowe przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, działając w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego,
- 3) zataił majątek swój lub znany mu majątek pozostałych sprawców przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, o którym mowa w art. 3 ust. 1 pkt 1 lit. b u.ś.k.

Obligatoryjne podjęcie postępowania następuje także wówczas, gdy okazało się, iż nadano status świadka koronnego podejrzanemu, w stosunku do którego wyłączone jest stosowanie przepisów o świadku koronnym na podstawie art. 4 u.ś.k.

Ratio legis przesłanki, o którą statuuje powołany wyżej art. 10 pkt 1 ust. 3 u.ś.k., stanowi zwiększenie rygoryzmu w stosunku do świadka koronnego, na którym ciąży dodatkowy obowiązek w postaci ujawnienia informacji nie tylko na temat swojego majątku, ale także na temat majątku innych przestępców. Taki zabieg ma z jednej strony prowadzić do szerszego pozbawiania korzyści majątkowych uzyskanych w sposób nielegalny, a z drugiej jesz-

cze bardziej uwiarygodnić świadka koronnego, który ujawniając takie informacje, niejako potwierdza swoje intencje, a tym samym staje się wiarygodniejszym źródłem dowodowym.

Zgodnie z art. 10 ust. 4 ustawy o świadku koronnym można podjąć zawieszono postępowanie, jeżeli świadek koronny popełnił nowe przestępstwo umyślne lub umyślne przestępstwo skarbowe, albo nie wykonał w oznaczonym przez sąd terminie lub w oznaczony sposób zobowiązania do naprawienia szkody lub zwrotu korzyści uzyskanych z przestępstwa. Na postanowienie sądu o podjęciu zawieszono postępowania świadkowi koronnemu przysługuje zażalenie do sądu okręgowego właściwego dla miejsca prowadzenia postępowania przygotowawczego.

W przypadku niewypełnienia zobowiązań wynikających z zapisów ustawy o świadku koronnym art. 11 u.ś.k. określa dodatkowe podstawy wznowienia prawomocnie umorzono – na podstawie tej ustawy – postępowania przygotowawczego. Postępowanie wznowia się (obligatoryjnie)²³ lub można wznowić (fakultatywnie)²⁴ w ciągu 5 lat od uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu postępowania na podstawie art. 9 ust. 2 u.ś.k. Obecnie świadek koronny musi mieć świadomość, że wznowienie postępowania w stosunku do niego może nastąpić nawet do 5 lat od uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu postępowania, jeśli w tym czasie popełni nowe przestępstwo lub przestępstwo skarbowe bądź ujawnione zostaną inne okoliczności pozostające w związku z uzyskaniem przez niego tego statusu. Wydłużenie tego okresu z roku (przewidziano w pierwotnej regulacji) do okresu 5 lat jest więc kolejnym obostrzeniem i swego rodzaju weryfikacją rzeczywistych pobudek kierujących osobą, która uzyskała status świadka koronnego.

V. Zakres i formy pomocy świadkom koronnym

Sama realizacja zadań związanych z ochroną świadków i ich rodzin narzuca wiele bardzo istotnych problemów prawnych, logistycznych i organizacyjnych, których prawna regulacja była swego rodzaju *novum*. O konieczności wypracowania tego rodzaju rozwiązań prawnych nikogo nie trzeba przekonywać. Państwo, godząc się na wprowadzenie instytucji świadka koronnego, przyjęło jednocześnie na siebie zobowiązanie do zapewnienia

²³ Jeśli świadek koronny popełnił nowe przestępstwo, działając w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, lub zostały ujawnione okoliczności uniemożliwiające nadanie mu statusu świadka koronnego, niezależnie od zwyczajnych podstaw wznowienia postępowania przygotowawczego (art. 11 ust. 1 u.ś.k.).

²⁴ Jeśli świadek koronny popełnił nowe przestępstwo umyślne lub umyślne przestępstwo skarbowe albo nie wykonał obowiązku naprawienia szkody (art. 11 ust. 2 u.ś.k.).

bezpieczeństwa skruszonym przestępcom i ich rodzinom. Poza samym zapewnieniem fizycznego bezpieczeństwa należy świadkowi zapewnić materialne podstawy dalszego życia, zadbać o jego zdrowie, wykształcenie dzieci, zatarcie śladów przeszłości. Innymi słowy, system ochrony jest realną gwarancją skuteczności ustawy o świadku koronnym, wzmocnioną tzw. zupełnym zakazem dowodowym, tj. zakazem podejmowania jakichkolwiek czynności dowodowych, które mogłyby zmierzać do ujawnienia okoliczności udzielenia ochrony osobistej i pomocy świadkowi koronnemu lub osobie mu najbliższej, np. ustalania ich nowej tożsamości, miejsca pobytu itp.²⁵. Dodajmy, iż najważniejszą zachętą do zostania świadkiem koronnym jest zwyczaj uniknięcie odpowiedzialności karnej, a na tym najbardziej zależy osobom wybierającym takie rozwiązanie.

Pierwszym aktem prawnym odnoszącym się do kwestii związanych z ochroną świadka i jego najbliższych było rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1998 r. w sprawie szczególnych warunków, zakresu i sposobu udzielania oraz cofania ochrony i pomocy świadkom koronnym i innym osobom²⁶. Po ponad 8 latach doświadczeń w realizacji tych złożonych i kosztownych przedsięwzięć, a także na podstawie oceny dotychczasowych rozwiązań zawartych w rozporządzeniu, przyjęto nowe przepisy zawarte w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 18 października 2006 r. w sprawie udzielania ochrony i pomocy świadkom koronnym i innym uprawnionym osobom²⁷.

Organem właściwym do wykonywania postanowień o zastosowaniu ochrony bądź pomocy świadkom koronnym i ich rodzinom jest Komendant Główny Policji. W zakresie wykonywania ochrony wobec osób przebywających w zakładach karnych lub aresztach śledczych jest Dyrektor Generalny Służby Więziennej.

Na podstawie przytoczonych powyżej przepisów świadkowi koronnemu lub jego rodzinie przysługują różne wymienione formy ochrony osobistej i pomocy. Jeśli chodzi o ochronę osobistą, to polega ona na stałej obecności policjantów w pobliżu osoby chronionej albo dostosowaniu przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej warunków tymczasowego aresztowania lub odbywania kary pozbawienia wolności do wymogów zapewniających osobie chronionej osobistego bezpieczeństwa w areszcie śledczym lub zakładzie karnym. Może także wchodzić tu w grę czasowa obecność policjanta lub policjantów w pobliżu osoby chronionej, czasowa obserwacja osoby chronionej i otoczenia, w którym przebywa, wskazywanie osobie chronionej bezpiecznego miejsca przebywania oraz czasu i sposobu przemieszczania się.

---

²⁵ Na temat zakazów dowodowych w tym przedmiocie – zob. A. Bał, Zakazy dowodowe dotyczące świadka koronnego, *Prokuratura i Prawo* 2008, nr 1, s. 111 i nast.

²⁶ Dz. U. z 1998 r., Nr 165, poz. 1196.

²⁷ Dz. U. z 2006 r., Nr 201, poz. 1480.

Przewiduje się również określanie zakresu, warunków i sposobu kontaktowania się osoby chronionej z innymi osobami.

W przypadku konieczności zapewnienia długotrwałej ochrony lub stwierdzenia, że ochrona osobista nie wystarczy do skutecznego przeciwdziałania zagrożeniu życia lub zdrowia osoby chronionej, świadkowi koronnemu może być udzielona pomoc w zakresie zmiany miejsca pobytu. Ten rodzaj pomocy polega na podejmowaniu przedsięwzięć o charakterze organizacyjnym lub finansowym, umożliwiających osobie chronionej pobyt w miejscu innym niż dotychczasowe. W szczególności przedsięwzięcia te mogą polegać na: udostępnieniu tymczasowego lokalu mieszkalnego, zapewniającego podstawowe potrzeby bytowe, pomocy w wynajęciu lub zakupie mieszkania, pomocy w przeprowadzce lub zagospodarowaniu, pomocy w umieszczeniu dziecka w szkole, przedszkolu lub żłobku. Mogą być również podejmowane czynności niezbędne w celu: ochrony mieszkania i mienia pozostawionych w poprzednim miejscu pobytu, roztoczenia opieki nad pozostawioną osobą niepełną lub chorą, którą osoba chroniona się opiekowała, oraz załatwienia innych niezbędnych spraw życiowych związanych z miejscem pobytu. Należy jednak podkreślić, iż osoba chroniona ma obowiązek pokrywania ze środków uzyskanych w ramach pomocy finansowej kosztów użytkowania lokalu mieszkalnego i szkód przez nią wyrządzonych w lokalu.

Jeśli nie ma możliwości zapewnienia świadkowi koronnemu i jego najbliższym świadczeń opieki zdrowotnej w ramach powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego, osobom tym może być przyznana pomoc finansowa na pokrycie kosztów uzyskania świadczeń opieki zdrowotnej. Komendant Główny Policji może wskazywać lekarzy i placówki medyczne, od których osoba chroniona powinna uzyskiwać świadczenia opieki zdrowotnej, a osoba chroniona obowiązana jest stosować się do warunków korzystania z tej pomocy. Specyficzną formą pomocy medycznej jest pomoc polegająca na przeprowadzeniu zabiegu chirurgicznego usuwającego charakterystyczne elementy wyglądu lub operacji plastycznej. Udzielana jest ona, gdy jest niezbędna w celu zapewnienia bezpieczeństwa osobie chronionej i pozwole na istotną zmianę wyglądu tej osoby.

Kolejną istotną formą pomocy jest pomoc w zakresie zmiany miejsca zatrudnienia. Może ona być udzielona, gdy zagrożenie dla życia i zdrowia osoby chronionej jest związane z dotychczasowym miejscem zatrudnienia oraz w razie konieczności zapewnienia źródła utrzymania osobie chronionej, która zmieniła miejsce pobytu.

W zakresie zmiany miejsca zatrudnienia udzielona pomoc może polegać na uzyskiwaniu i przekazywaniu informacji o możliwościach zatrudnienia, czyli swoistym pośrednictwie pracy oraz na umożliwieniu uzyskania nowych kwalifikacji lub podniesienia poziomu wykształcenia. Poza ewentualnym wsparciem finansowym związanym z pokryciem kosztów świadczeń zdro-

wotnych świadek koronny może też uzyskać pomoc finansową. Może ona być przyznana w razie niemożności zatrudnienia świadka koronnego lub osoby dla niego najbliższej oraz zagrożenia dla życia i zdrowia świadka koronnego, jakie może się wiązać z podjęciem przez niego pracy. Pomoc ta powinna być w szczególności przeznaczona na pokrycie kosztów utrzymania.

Pomoc finansowa może być przyznana w zasadzie do wysokości przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim kwartale ogłaszanego przez Prezesa ZUS-u, a osobom małoletnim do 50% tej kwoty. Wypłata tej pomocy następuje w gotówce za pokwitowaniem, przekazem, przelewem lub w inny sposób uzgodniony z osobą chronioną.

Środowisko przestępcze nigdy nie ukrywało pogardy i nienawiści dla świadków koronnych, o czym świadczy chociażby zachowanie oskarżonych podczas rozpraw z ich udziałem. Niejednokrotnie padają tam jawne groźby zarówno wobec samych świadków, jak i ich najbliższych. Toteż w razie zagrożenia dla życia lub zdrowia świadka koronnego lub osoby dla niego najbliższej konieczne staje się udzielenie pomocy w zakresie wydania nowych dokumentów. W szczególnie uzasadnionych wypadkach wymienionym osobom można wydać dokumenty umożliwiające używanie innych niż własne danych osobowych, w tym uprawniające do przekroczenia granicy państwowej. Wydanie takich dokumentów może nastąpić również wtedy, gdy inne formy ochrony lub pomocy nie są wystarczające dla zapewnienia bezpieczeństwa osoby chronionej, gdy ochrona lub pomoc będą miały charakter długotrwały²⁸.

Dokumenty umożliwiające używanie innych niż własne danych osobowych, uprawniające do przekroczenia granicy państwowej, mogą być ponadto wydane, jeżeli ze względu na rodzaj zagrożenia opuszczenie terytorium kraju przez osobę chronioną jest niezbędne dla zapewnienia skutecznej ochrony, wyjazd osoby chronionej jest niezbędny ze szczególnie ważnych względów osobistych, jak również wówczas, gdy względy bezpieczeństwa wymagają posługiwania się takimi dokumentami w kraju.

Szczególnie istotnym elementem ochrony jest zapewnienie świadkowi koronnemu bezpieczeństwa podczas dojazdu do miejsca wykonywania czynności procesowych i w trakcie ich trwania. Wiąże się to także z zapewnieniem bezpieczeństwa na sali rozpraw w wyniku odpowiedniego ich wyposażenia. Na marginesie należy jednak zauważyć, iż czynnikiem zwiększającym bezpieczeństwo świadków koronnych, a jednocześnie zmniejszającym koszty ochrony, stają się stosowane coraz częściej przesłuchania na odległość

---

²⁸ Zob. w tej kwestii Z. Wrona, *Ochrona świadka koronnego a administracyjnoprawna sytuacja osoby*, (w:) *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności*. Księga ku czci profesora Stanisława Wąłtosia, Wydawnictwa Prawnicze PWN, Warszawa 2000, s. 429 i nast.

przy zastosowaniu urządzeń audiowizualnych, którą to formę przesłuchania sądy stosują na podstawie przepisu art. 177 § 1a k.p.k.²⁹

Przedstawione formy ochrony i pomocy to ramy postępowania policjantów sprawujących bezpośrednią ochronę. Są one wypełnione codziennymi kontaktami z osobami chronionymi, rozwiązywaniem ich najróżniejszych problemów natury ekonomicznej, socjalnej, psychologicznej³⁰ i zdrowotnej.

VI. Wyniki badań praktyki

Z badań ankietowych przeprowadzonych wśród policjantów i prokuratorów wyłaniają się charakterystyczne cechy polskiej zorganizowanej grupy przestępczej. Otóż 33% respondentów – policjantów wskazywało na jej hierarchiczność, przy wskazaniach na tę cechę 11% prokuratorów, 28% policjantów i 26% prokuratorów wskazywało na brutalność, 28% policjantów i 23% prokuratorów na bezwzględność, 26% policjantów na hermetyczność, przy wskazaniu na tę cechę tylko przez 2% prokuratorów, wreszcie 14% policjantów przy aż 40% wskazań prokuratorów (!) wymieniało powiązania z legalnymi strukturami państwa. Inne z wymienionych cech to nieprzewidywalność, zajmowanie się przez członków grup wszystkim, co przynosi zysk, gdyż grupy te nie są, poza nielicznymi wyjątkami, ściśle wyspecjalizowane w jakiejś konkretnej działalności³¹. W zakresie ocen nowych środków prawnych pomocnych w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej wskazywano zaś na znaczną skuteczność instytucji świadka koronnego i przesyłki niejawnie nadzorowanej³².

Najbardziej interesujące są wszakże dotychczasowe efekty procesowe stosowania instytucji świadka koronnego. Według informacji prasowej Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 31 sierpnia 2006 r., zatytułowanej „Stosowanie instytucji świadka koronnego w okresie od dnia 1 września 1998 r. do dnia 14 lipca 2006 r.”³³, w okresie tym „w śledztwach prowadzonych przez prokuratorów zostało dopuszczonych do składania zeznań w charakterze świadka koronnego 87 osób. W oparciu o zeznania i wyjaśnienia świadków koronnych ujawniono 9213 przestępstw i postawiono zarzuty 3096 osobom.

²⁹ Wylicza się, iż koszt wideotransmisji w przypadku przesłuchania trwającego 3 godziny na terenie kraju wynosi około 65 zł, z zagranicy zaś – około 800 zł. Zob. w tej kwestii J. Łyżwiński, *Odstępstwa od zasady jawności rozprawy w świetle ustawy o świadku koronnym*, (w:) E. W. Pływaczewski (red.), *Przestępczość zorganizowana, świadek koronny, terroryzm...*, s. 451–452.

³⁰ Wskazuje na nie zwłaszcza B. Hołyst, *Psychologia kryminalistyczna*, Wydawnictwa Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2006, s. 1273.

³¹ Szerzej na ten temat – zob. Z. Rau, *Cechy polskiej zorganizowanej grupy przestępczej*, *Prokuratura* 2002, nr 1, s. 61 i nast.

³² Z. Rau, *Przestępczość zorganizowana w Polsce...*, s. 383.

³³ Informacja ta została opublikowana na stronie internetowej MS (www.ms.gov.pl).

Postępowania zakończono skierowaniem aktu oskarżenia wobec 2295 osób w 320 sprawach. Wobec 1196 oskarżonych na podstawie wyjaśnień i zeznań świadka koronnego sądy wydały prawomocne wyroki skazujące. Instytucja świadka koronnego przyczyniła się również do zabezpieczenia mienia znacznej wartości. W toku postępowań prowadzonych z wykorzystaniem dowodu z zeznań świadka koronnego zabezpieczono majątek w kwocie 9 804 156 zł. Wobec 30 osób rozpoczęto procedurę zmierzającą do dopuszczenia ich do składania zeznań w charakterze świadka koronnego, ale z powodu zaistnienia przesłanek negatywnych odstąpiono od dalszego procesowania”.

Istotnym rozszerzeniem tej informacji są kompleksowe dane na temat dotychczasowej efektywności omawianej instytucji uzyskane przez autora w Centralnym Biurze Śledczym Komendy Głównej Policji w 2007 r. Przytoczmy zatem najistotniejsze wnioski wynikające z przeprowadzonej w tym zakresie analizy.

Po pierwsze, uzyskane dane pozwalają na określenie przeciętnej struktury zorganizowanej grupy przestępczej. Okazało się, że jej najliczniejszą grupę stanowią członkowie, zwani potocznie „żołnierzami” (84,51%). Kapitanowie (średnia kadra kierownicza) oscylują w granicach 11,27%, księgowi (specjaliści od spraw finansowych) – 1,41%, zaś jej kierownictwo, stanowiące „prawą rękę bossa” – 2,82%.

Po drugie, badania dotyczące wieku wykazały, że ponad połowę badanej grupy świadków koronnych (57,14%) stanowiły osoby, które przekroczyły 30 rok życia, a nie ukończyły lat 40. Kolejny przedział czasowy stanowią świadkowie pomiędzy 40 a 50 rokiem życia (31,86%). Trzecią, zdecydowanie mniej liczną grupę, stanowili świadkowie koronni plasujący się w grupie wiekowej pomiędzy 20 a 30 rokiem życia (8,57%). Zdecydowanie najmniejszą grupę stanowiły osoby, które przekroczyły 50 rok życia (2,86%).

Po trzecie, z uzyskanych danych wynika, iż dzięki zeznaniom świadków koronnych przedstawiono 109 zarzutów o kierowanie grupą przestępczą, 1677 o członkostwo takiej grupy, 105 o zabójstwo, kolejnych 314 – o dokonanie przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu. W pozostałych kategoriach przestępstw dominują zarzuty dotyczące kradzieży – w tym kradzieży z włamaniem (2190), przestępstw narkotykowych (1457), rozbojów i wymuszeń rozbójniczych (1207), przestępstw gospodarczych (769), używanie materiałów i urządzeń wybuchowych (463), oraz fałszerstw środków płatniczych i dokumentów (605) i porwań dla okupu (121)³⁴.

Do interesujących wniosków prowadzi też wyniki badań dotyczące wykształcenia świadków koronnych przed objęciem ich programem ochrony.

---

³⁴ Szeroko na temat tego proceduru – zob. J. Karczmarek, M. Kierszka, *Porwania dla okupu*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2008.

Otóż najliczniej reprezentowaną grupą były osoby z wykształceniem zawodowym (46,15%). Kolejne dwie zbliżone do siebie procentowo grupy stanowiły świadkowie z wykształceniem podstawowym (26,92%) oraz wykształceniem średnim (25,64%). Tylko 1,28% badanej populacji stanowiły osoby z wykształceniem wyższym. Po skonfrontowaniu tych danych z wykształceniem respondentów po zakończeniu programu ochrony okazało się, iż zmniejszyły się grupy osób z wykształceniem podstawowym (21,79%) i zawodowym (42,3%) na rzecz grup z wykształceniem średnim (26,92) i wyższym – tu wzrost był największy (8,97%).

Proporcje te pozwalają pozytywnie ocenić skuteczność oddziaływań resocjalizacyjnych podejmowanych w ramach realizacji programów ochrony. Trzeba bowiem zaznaczyć, iż w przeważającej liczbie do programu trafiają średnio inteligentni przestępcy, traktujący okres bycia w nim jedynie jako etap w swoim życiu, który muszą przejść; nie zastanawiają się oni nad zmianą trybu życia, nie myślą w ogóle o resocjalizacji. Sporadycznie zdarzają się osoby inteligentne, z góry wiedzące, co chcą osiągnąć i starające się maksymalnie wykorzystać zaistniałe okoliczności. Tak więc w zależności od samozaparcia świadków koronnych, wsparcia rodziny, silnej woli poprawy swojego życia i skorzystania z dobrodziejstwa ustawy, a także możliwości intelektualnych, kontynuują oni naukę na różnych szczeblach, kończą studia, rozpoczynają pracę, zakładają rodziny i normalnie funkcjonują w społeczeństwie³⁵.

Z doświadczeń funkcjonariuszy policji zajmujących się ochroną świadków koronnych wynika ponadto, że w pierwszym okresie ochrony osoby chronione dość ściśle stosują się do zasad i zaleceń określonych w programie ochrony. Z czasem jednak rozpoczynają starania o poszerzenie otrzymywanej pomocy, szczególnie finansowej. Przyzwyczajeni do poziomu życia osiąganego dzięki nielegalnym dochodom, z trudnością dostosowują się do poziomu socjalnego wyznaczonego przez obowiązujące przepisy³⁶.

Z badań świadków koronnych przeprowadzonych w 2009 r. przez Z. Rau³⁷ wynika m.in., że szefowie grup przestępczych mają wpływ na lokalny szczebel władzy: burmistrzów i wójtów. Blisko połowa oceniła go jako bardzo duży lub duży. Na dalszych miejscach świadkowie koronni wskazywali na łapówkarzy wśród celników i pracowników banków. Więcej niż co

³⁵ Bliżej w tej kwestii zob. P. Majewski, Kilka uwag na temat praktyki stosowania świadka koronnego, (w:) E. W. Pływaczewski (red.), *Przestępczość zorganizowana, świadek koronny, terroryzm...*, s. 453 i nast.

³⁶ Szerzej na ten temat zob. W. Mądrzejowski, *Przestępczość zorganizowana. System zwalczania*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 128–129.

³⁷ Bliższą relację na temat wyników tych badań zawierają artykuły G. Zawałdki („Świadkowie koronni: jak kupić ludzi władzy” oraz „Polskie gangi oczami koronnych”), jak również Jej rozmowa ze Z. Rau, *Mieszkań czy willi z basenem policja skruszonym przestępcom nie kupuje*, „Rzeczpospolita” z dnia 5 sierpnia 2009 r., nr 182, s. 1 oraz A4 i A5.

trzeci odpowiedział, że spotkał skorumpowanych przedstawicieli władzy: posłów, senatorów, wojewodów i ministrów. W porównaniu jednak do wyników badań uzyskanych w 2001 r.³⁸ widoczny jest spadek (o około 20%) wskazań na korupcyjne wpływy przestępczości zorganizowanej na samorządy oraz na wyższy szczebel władzy i administracji państwowej. Aż 93% świadków koronnych potwierdziło, że grupy przestępcze mają swoich zaufanych konsultantów³⁹. Zdaniem 72% badanych są to głównie adwokaci. Ponad połowa respondentów wskazywała na przedstawicieli organów ścigania, a co piąty z nich – na wyższych urzędników państwowych.

Aż 85% respondentów twierdziło, że ich grupa miała na swoich usługach skorumpowanego policjanta, co jednak oznacza 11% spadek w porównaniu z wynikami badań uzyskanymi przez Z. Rau w 2001 r. Ponad połowa badanych świadków koronnych twierdziła, że na „drugą stronę barykady” zaprowadziła ich chęć zerwania ze światem przestępczym i troska o rodzinę. Z drugiej jednak strony należy zauważyć, iż żaden ze świadków nie zgłosił się na policję sam, a decyzja o współpracy – powodowana głównie strachem (na wielu z nich grupa wydała wyrok śmierci) i chęcią ucieczki przed karą – podejmowana była dopiero po zatrzymaniu. Ankietowani nie wyrażali raczej obawy zemsty zdradzonych liderów świata przestępczego. Najbardziej dokucza im zaś niepewność, czy poradzą sobie w nowym życiu. Aktualnie trzy czwarte respondentów pozytywnie oceniło instytucję świadka koronnego.

VII. Próba podsumowania

Na gruncie polskiego porządku prawnego instytucja świadka koronnego nie pozostaje w sprzeczności z konstytucyjnymi zasadami: proporcjonalności, równości wobec prawa, prawa do sądu, prawa do obrony i prawa do rzetelnego procesu⁴⁰. Dodajmy, iż podobne rozwiązania przyjęte w art. 60 § 3 i 4 obowiązującego k.k.⁴¹ również nie zostały zakwestionowane jako sprzeczne z Konstytucją.

---

³⁸ Szczegółową relację na temat pierwszych badań przeprowadzonych wśród świadków koronnych Z. Rau zawarł w monografii: *Przestępczość zorganizowana...*, s. 205 i nast.

³⁹ Szerzej na temat konsultantów w zorganizowanych grupach przestępczych pisze Z. Rau, *Świadek koronny jako instytucja dowodowa...*, s. 323 i nast.

⁴⁰ Szeroko i przekonująco argumentuje to L. K. Pa p r z y c k i, *Instytucja świadka koronnego i świadka incognito w świetle Konstytucji RP i Europejskiej konwencji praw człowieka*, *Palestra* 2008, nr 5–6, s. 23 i nast. Zob. także B. Nita, *Ustawa o świadku koronnym w świetle postanowień konstytucyjnych*, *Palestra* 2002, nr 3–4, s. 14 i nast.

⁴¹ Zob. przypis 3. Istotne niedostatki obu tych przepisów łączy się z tym, iż art. 60 § 3 k.k. zapewnia oskarżonemu obligatoryjne nadzwyczajne złagodzenie kary, ale nie uzależnia tego przywileju – tak jak to czyni art. 60 § 4 k.k. – od ujawnienia okoliczności nieznanych dotychczas organowi ścigania. Ostateczny kres patologiom polegającym na ujawnianiu przez oskarżonych faktów już znanych organom ścigania i oczekiwaniu w zamian dobrodziejstwa

Dowód ze świadka koronnego spełnia też standard rzetelnego procesu, określony w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, przy założeniu spełnienia w tym względzie określonych przesłanek. Zdaniem L. K. Paprzyckiego są one następujące: sąd orzekający w sprawie musi być w pełni świadomy, jakie korzyści uzyskał świadek koronny w zamian za składanie zeznań; oskarżonemu i jego obrońcy należy zapewnić możliwość zadawania pytań świadkowi i podważania jego wiarygodności ze względu na motywy, jakimi kierował się, przyjmując rolę świadka koronnego; sąd powinien z należytą ostrożnością oceniać zeznania takiego świadka, dając wyraz tej szczególnie ostrożnej ocenie w uzasadnieniu wyroku; dowód z zeznań świadka nie może stanowić jedyne dowodu, w oparciu o który dokonano skazania oskarżonego⁴².

Należy też pamiętać o generalnej regule dotyczącej posługiwania się dowodami niekonwencjonalnymi. Jak trafnie wskazuje S. Waltoś w rozważaniach na temat uwarunkowań ustawowych regulacji dowodów niekonwencjonalnych, posłużenie się takim dowodem powinno być dopuszczalne pod warunkiem przestrzegania zasady subsydiarności: gdy inne środki okazały się bezskuteczne albo gdy zachodzi wysokie prawdopodobieństwo, że będą nieskuteczne lub nieprzydatne dla ścigania karnego⁴³.

Nawet pobieżna analiza orzecznictwa sądów powszechnych prowadzi – zdaniem L. K. Paprzyckiego – do wniosku, iż dowód z zeznań świadka koronnego jest w praktyce oceniany z należytą ostrożnością, czemu sądy dają wyraz w uzasadnieniach wyroków z udziałem tego świadka⁴⁴. Podobne konkluzje sformułowano też wcześniej w oparciu o głębsze analizy spraw sądowych dotyczących przestępczości zorganizowanej z udziałem świadków koronnych⁴⁵.

---

nadzwyczajnego złagodzenia kary położyła dopiero uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 29 października 2004 r. (I KZP 24/04, OSNÓW 2004, nr 10, poz. 92). Szerzej na ten temat – zob. C. Kamiński, Mały świadek koronny, (w:) E. W. Pływaczewski (red.), *Przestępczość zorganizowana, świadek koronny, terroryzm...*, s. 311 i nast.

⁴² L. K. Paprzycki, *Instytucja świadka koronnego...*, *op. cit.*, s. 35–36. Por. też B. Gronowska, *Świadek koronny i świadek anonimowy – polskie rozwiązania prawne w kontekście europejskich standardów ochrony praw człowieka*, (w:) *Nowe prawo karne procesowe. Księga ku czci profesora Wiesława Daszkiewicza*, T. Nowak (red.), Poznań 1999, s. 259–260; oraz M. Szewczyk, *Prawno-karne środki zwalczające przestępczość zorganizowaną*, (w:) *Nauka wobec przestępczości. Księga ku czci Profesora Tadeusza Hanauska*, Kraków 2001, s. 237–238; J. K. Paśkiewicz, *Wybrane zagadnienia instytucji świadka koronnego w świetle Konstytucji RP i Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych* 2004, nr 1, s. 131.

⁴³ S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2009, s. 409–410. Dzieło to zawiera też pełen wykaz literatury w odniesieniu do prezentowanych w niniejszym opracowaniu kwestii (s. 410 i nast.).

⁴⁴ L. K. Paprzycki, *Instytucja świadka koronnego...*, *op. cit.*, s. 30.

⁴⁵ Zob. w szczególności H. Pawlak, *Ogólne uwagi dotyczące sprawności postępowania w sprawach z udziałem świadka koronnego*, (w:) E. W. Pływaczewski (red.), *Przestęp-*

Oceniając dotychczasowe efekty stosowania instytucji świadka koronnego w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej, można powiedzieć, iż czarne scenariusze prezentowane przez mniej lub bardziej zagorzałych przeciwników tej regulacji nie znalazły przełożenia na rzeczywistość, przedstawiciele zaś organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości jednoznacznie podkreślają jej zalety⁴⁶. Dzięki tej instytucji mógł nastąpić, nierealny dotąd, przełom w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej, jako że zeznania świadków koronnych doprowadziły do rozbitcia największych zorganizowanych grup przestępczych. Wśród jej wad wskazuje się na ogół poważne skutki finansowe dla budżetu państwa związane z funkcjonowaniem programu ochrony świadków⁴⁷. Wydaje się jednak, iż w stosunku do strat, jakie ponosi Skarb Państwa w wyniku działalności zorganizowanych grup przestępczych, koszty programu ochrony świadków są stosunkowo niewielkie⁴⁸.

Istotna jest natomiast kwestia prawidłowego stosowania przepisów ustawy o świadku koronnym, który w założeniu ma być rzetelnym współpracownikiem państwa, gwarantującego mu bezkarność czynów, jakich się dopuścił. Prawidłowość tę może w szczególności zapewniać wyczulanie prokuratorów i policjantów na wyjątkowy charakter tego unormowania prawnego, które musi korelować z wagą sprawy i korzyściami do osiągnięcia przez wymiar sprawiedliwości. Instytucja świadka koronnego powinna być bowiem zastrzeżona tylko dla osób dysponujących najważniejszymi informacjami. Konsekwentna selekcja powinna zatem eliminować takie osoby, których wartość jako źródła dowodowego jest wątpliwa, upatrujące w programie ochrony sposobu na zabezpieczenie swojej egzystencji materialnej, abstrahując od tego, że zarówno ciężar gatunkowy zarzucanych kandydatowi na świadka koronnego czynów zabronionych, jak i tych czynów zabronionych,

---

czość zorganizowana, świadek koronny, terroryzm..., s. 491 i nast.; G. Wasieński, Wybrane aspekty..., *op. cit.*, s. 691 i nast.; A. Wesołowska, Korupcja w wymiarze sprawiedliwości – symptomy i kulisy, (w:) E. W. Pływaczewski (red.), *Przestępczość zorganizowana, świadek koronny, terroryzm...*, s. 707 i nast.; J. Kościerzyński, Świadek koronny w świetle nowych regulacji, *Prokuratura i Prawo* 2007, nr 4, s. 58 i nast.

⁴⁶ Zob. zwłaszcza P. Korbał, Świadek koronny – instrument zwalczania przestępczości zorganizowanej. Kilka refleksji z praktyki oraz R. Piechura, Wokół problematyki materiału dowodowego w postępowaniu ze świadkiem koronnym, (w:) E. W. Pływaczewski (red.), *Przestępczość zorganizowana, świadek koronny, terroryzm...*, s. 335 i nast. oraz s. 501 i nast. W szczególności przekonywujących argumentów w tym względzie dostarcza syntetyczna ocena dotychczasowego funkcjonowania instytucji świadka koronnego w Polsce dokonana przez L. Kardaszyńskiego w opracowaniu: *Świadek koronny – 10 lat tradycji*, (w:) *Praktyczne elementy zwalczania przestępczości zorganizowanej i terroryzmu. Nowoczesne technologie i praca operacyjna* (pod red. L. K. Paprzyckiego i Z. Rau), Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2009, s. 459 i nast.

⁴⁷ Por. E. Gruba, Programy ochrony świadka, *Prokuratura i Prawo* 1998, nr 2, s. 81 i nast.

⁴⁸ Wskazuje na to m.in. nadinsp. P. Szczerbak, b. zastępca komendanta głównego Policji, podkreślając przy tym, iż argumenty o tym, że podatników nie stać na finansowanie programu ochrony świadków, są nadużyciem – P. Pytlikowski, *Świat według świadka*, s. 26.

co do których dostarcza on dowodów, będzie pozostawać w gestii niezawisłego sądu.

Niewątpliwie dyskusję na temat świadka koronnego należy prowadzić nadal z perspektywy europeizującego się prawa karnego. Jak słusznie wskazuje J. C. Joerden, wprawdzie porządki karnopravne ciągle jeszcze stanowią przede wszystkim element prawa krajowego, to jednak presja internacjonalizacji bądź też przynajmniej europeizacji istotnych zrębów prawa karnego stale się zwiększa⁴⁹. Pamiętać jednak przy tym należy, że instytucja świadka koronnego jest narzędziem szczególnym, które może być użyte wobec najpoważniejszych kategorii przestępstw, szczególnie zaś wobec zorganizowanej przestępczości i przestępstw o charakterze terrorystycznym.

Mimo niewątpliwych walorów przydatności instytucja świadka koronnego budziła i zapewne nadal będzie budzić wątpliwości w aspekcie ocen etycznych, zarówno z punktu widzenia oceny postępowania samego sprawcy, jak i w wymiarze zapewnianych mu przez państwo gwarancji. Świadek koronny nie tylko staje się zdrajcą swego środowiska, ale przede wszystkim przyjmuje niezwykle niebezpieczną rolę denuncjatora. Zrywa on niepisana, lecz na ogół obowiązującą we wszystkich strukturach przestępczych zasadę milczenia. Za korzyści, jakie oferuje mu społeczeństwo, musi wydać swoich dotychczasowych najbliższych kolegów, z którymi łączyły go silne związki, niejednokrotnie także poza zakresem działalności przestępczej. Na szczególne podkreślenie zasługuje w tej kwestii stanowisko księdza profesora Pawła Bortkiewicza, specjalizującego się w zagadnieniach etyki i etyki społecznej, który konstatuje, iż „pomimo wszelkich kontrowersji, przy uwzględnieniu zasady, że instytucja ta jest instrumentem *ultima ratio*, jest ona zasadna etycznie. Oznacza bowiem wprowadzenie człowieka – przestępcy z obszaru moralności submarginalnej w sferę moralności granicznej. Umożliwia zarazem lub przynajmniej daje szansę pewnych regulacji społecznych na rzecz przywrócenia ładu moralnego”⁵⁰.

⁴⁹ J. C. Joerden, *Moda na świadka koronnego w Europie*, (w:) *Europeizacja prawa karnego w Polsce i w Niemczech – podstawy konstytucyjnoprawne*, pod red. A. J. Szwarca i J. C. Joerdena, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2007, s. 288. Szeroko na temat doświadczeń niemieckich, zwłaszcza w zakresie stosowania ustawy o świadku koronnym w sprawach o czyny terrorystyczne – zob. W. Gropp, (w:) H. J. Hirsch, P. Hofmański, E. W. Pływaczewski, C. Roxin (red.), *Prawnokarne... , op. cit.*, s. 405 i nast. Zob. także E. W. Pływaczewski, *Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji na temat przestępczości zorganizowanej* (Bruksela, 21–22 grudnia 2004 r.), *Prokuratura i Prawo* 2005, nr 7–8, s. 247 i nast.; oraz Dokument roboczy Komisji Wspólnot Europejskich w sprawie wykonalności przepisów prawnych UE w zakresie ochrony świadków i osób współpracujących z wymiarem sprawiedliwości, KOM (2007) 693, wersja ostateczna, Bruksela, dnia 13 listopada 2007 r.

⁵⁰ P. Bortkiewicz, *Ocena etyczna nadzwyczajnych instrumentów władzy państwowej w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej ze szczególnym uwzględnieniem instytucji świadka koronnego*, (w:) E. W. Pływaczewski (red.), *Przestępczość zorganizowana, świadek koronny, terroryzm...*, s. 167.

Dopełnieniem tego interesującego poglądu mogą być wypowiedzi sędzi A. Wesołowskiej, która stwierdziła, iż „musimy mieć świadomość, że często to nie rozterki natury moralnej i zasada legalizmu są podłożem krytyki świadka koronnego, ale przede wszystkim obawa przed ujawnieniem rzeczywistego obrazu korupcji w Polsce, a ściśle mówiąc obawa przed poniesieniem odpowiedzialności karnej”⁵¹, oraz sędziego G. Wasińskiego, który w okresie prac na nowelizacją ustawy o świadku koronnym w perspektywie „decydującej batalii o jej dalszy byt” wyraził nadzieję, iż „zwycięzcą w tej walce okaże się szeroko pojęty interes społeczny i dobro ogółu”⁵². Można więc powiedzieć, iż słowa te okazały się „prorocze”, a różnej maści „doktrynerstwo” musiało okazać się nieskuteczne w konfrontacji z wynikami przeprowadzonych na szeroką skalę badań kryminologicznych.

Crown witness as an instrument against organized crime

Summary

The article presents both theoretical and practical aspects of the crown witness in terms of criminal law and proceedings. The author refers, among others, to the discussion preceding the amendment of the Law on Crown Witness, in which both advantages and disadvantages of the regulation contained therein were exposed, he signals a fundamental solution to the new regulations, as well as presents the results of criminological research concerning the effectiveness of this institution. In assessing the effects of the existing crown witness in the fight against organized crime, the author concludes that the nightmare scenarios presented by the opponents of that legislation were not passed through to reality, and representatives of law enforcement and judicial authorities (police, prosecutors and judges) clearly emphasize its advantages.

---

⁵¹ A. Wesołowska, Korupcja..., *op. cit.*, s. 708. Zob. także W. Mądrzejowski, Korupcja w działalności zorganizowanych struktur przestępczych, tamże, s. 465 i nast.

⁵² G. Wasiński, Wybrane aspekty..., *op. cit.*, s. 705.